

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagändring, åsyftande rätt för annan än präst i statskyrkan att förrätta jordfästning.

Närvarande: herrar Lindhagen, Rogberg, Alexanderson, greve Spens*, Dahl*, Valerius Olsson, Hult, Tisell*, Klefbeck, Schotte*, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping*, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl, Borg* och Rydholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, *Motionen.*
nr 178, har herr *Byström* anfört:

»Frågan om sådan ändring i lagen att frikyrklig predikant skulle få rätt att officiellt förrätta begravning, har vid flera tillfällen förut förelagts riksdagen. De senaste gångerna har andra kammaren bifallit motionen härom, men första kammaren har avslagit densamma.

De fall, då begravning skett utan prästerligt biträde, visa att en ändring i lagen om jordfästning av år 1894 är behöflig. Före år 1894, då denna lag antogs, hände det ganska ofta, att frikyrkliga predikanter officierade vid jordandet av döda.

Flera gånger hava strider om begravningar uppstått mellan präster och frikyrkliga personer, naturligtvis i de flesta fall beroende på otydlig och olämplig lagstiftning eller också på ofördragsamhet från vederbörandes sida. Ett sådant exempel omtalas i justitieombudsmannens ämbetsberättelse till riksdagen 1910.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 9 saml. 18 häft. (Nr 21.)

I flera andra land äro bestämmelserna om vem som kan förrätta en begravning ej så exklusiva som hos oss.

I Danmark antogs en 'Lov om forskellige Forhold vedrørende Begravelse den 19 April 1907'.

På grundvalen av denna lag skriver pastor M. Jørgensen i Köpenhamn:

'Enligt den senaste lagen ha alla frikyrkliga samfund rätt att begrava sina döda på landets kyrkogårdar och i de därtill hörande gravkoren utan prästernas medverkan och utan det dessa i minsta mån ha rätt att hindrande ingripa.'

Angående hithörande förhållanden skriver redaktör J. G. Lehmann i Kassel följande:

'Begravningen av våra döda är här i Tyskland alltjämt en omstridd fråga, enär vi ha att skilja mellan

- a) kyrkogårdar, som tillhöra kommunerna, och
- b) kyrkogårdar, som tillhöra statskyrkan.

På de förstnämnda är det oss tillåtet, på de senare förbjudes det oss ofta, och detta har givit anledning till en mångfald processer, i vilka vi mestadels blivit frikända, men också mången gång fällda till ansvar.'

De frikyrkliga i England hava enligt 'Burial Laws Amendment Act, 1880' och 'Burial Act, 1900' tillåtelse för sina predikanter att förrätta begravning.

Vid ett frikyrkomöte, som hölls i Immanuelskyrkan i Stockholm för några år sedan och som hade talrikt med ombud från de tre större frikyrkosamfundet, såsom friförsamlingar, baptister och metodister, gjordes följande uttalande:

'Frikyrkomötet uttalar såsom sin mening, att vederbörlig lagstiftning må ändras så, att frikyrklig predikant eller pastor, vare sig han ställt sig under dissenterlagen eller icke, måtte erhålla samma rätt som statskyrklig präst i fråga om att förrätta begravning.'

Beträffande dem, som skulle få den rättighet, som här är ifråga, har jag tänkt mig att det skulle ordnas så, att ett särskilt forum skulle härom bestämma. Ett sådant forum vore t. ex. för vart och ett frikyrkosamfund dess predikantseminarium eller teologiska läroverk. Ett annat sådant vore för varje samfund dess överstyrelse eller högsta ledning. Och jag menar, att här ifrågasatt rättighet skulle givas åt vederbörlig person, antingen han har utträtt ur statskyrkan eller icke. Sedan rekommendation vore utfärdad, skulle saken prövas av någon officiell myndighet, som hade att sank-

tionera eller också att vägra den ifrågasatta rättigheten. Denna myndighet kunde vara Kungl. Maj:t eller vederbörande Konungens befallningshavande.

Två gånger har lagutskottet tillstyrkt motionen. Första gången, som det skedde, var nuvarande talmannen i andra kammaren landshövding J. Widén ordförande för lagutskottet. Andra gången var borgmästare Jakob Pettersson dess ordförande.

Till stöd för bifallsyrkandet anförde lagutskottet bland annat följande: Enligt lag den 25 maj 1894, som efter sin ordalydelse avser dödsfall inom svenska kyrkan, föreskrives, att vid begravning av nämnda kyrkas medlemmar jordfästning ej må förrättas av annan än präst inom samma kyrka. Vidare läser enligt grunderna för kungl. förordningen angående främmande trosbekännare m. m. den 31 oktober 1873 gälla, att jordfästning av medlem utav ett till offentlig religionsutövning här i landet berättigat trossamfund må ske i överensstämmelse med samfundets uppgivna trosbekännelse och församlingsordning; varjämte mosaiska trosbekännare, enligt den genom kommerskollegii cirkulär den 13 augusti 1838 kungjorda ordning rörande vad sådana trosbekännare hava att iakttaga i avseende å utövningen av sin religion m. m., äga att begrava sina döda å särskild begravningsplats, som med vederbörande jordägares bifall därtill kan utses.

Fråga om ändring i bestämmelserna rörande jordfästning i enahanda syfte som nu har förut varit föremål för riksdagens prövning. Vid 1910 års riksdag väcktes sålunda inom andra kammaren motion af herr Byström (nr 74) att även annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt kungl. förordningen angående främmande trosbekännare är jämställd med statskyrkopräst, »må kunna berättigas att förrätta begravning». Denna motion avstyrktes av lagutskottet med huvudsakligen den motivering, att, därest de, som vore missnöjda med den nuvarande ordningen, önskade övergå till annat trossamfund eller ville bilda eget sådant samfund, som avses i 1873 års förordning, det stode dem fritt att utträda ur kyrkan, samt att i varje fall de frikyrkligas ställning, vilka inom kyrkan bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, skulle bliva reglerad genom den lagstiftning, som kunde bliva en följd av den av riksdagen i skrivelse den 9 mars 1909 hos Kungl. Maj:t begärda utredning angående de villkor, under vilka det kunde tillåtas medlem av svenska kyrkan att, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan. Fyra reservanter inom utskottet tillstyrkte emellertid bifall till

motionen under framhållande bland annat, att ett bibehållande av den kyrkliga jordfästningens obligatoriska karaktär ej torde stå i överensstämmelse med den utveckling i riktning mot frigörelse från kyrkligt tvång, som under de senaste åren framträtt.

Vid behandlingen inom kamrarna blev motionen av första kammaren avslagen, varemot andra kammaren biföll densamma.

Det synes utskottet, som vore en ändring i hithörande bestämmelser i den riktning motionärerna nu föreslagit av behovet påkallad. Tvånget i fråga om formen för begravning inom svenska kyrkan torde i vida kretsar bland de frikyrkliga kännas tryckande, och jämväl från prästerligt håll har uttalats, att åtskilligt vore att önska beträffande lagstiftningen i detta hänseende. Även medlemmar i frikyrkliga samfund, som ej utträtt ur statskyrkan, synas böra få ordna med begravningen av sina döda i enlighet med sin uppfattning av denna förrättnings rätta innebörd och därav beroende form; onekligen måste det anses för den avlidnes anhöriga mera tilltalande och överensstämmande med dessas religiösa känsla, att den person, av vilken den afidne under livstiden mottagit andlig uppbyggelse, även får förrätta jordfästningen. Det synes här icke föreligga skäl att i lagstiftningen förbehålla de statskyrkliga formerna en obligatorisk karaktär, som icke överensstämmer med den allmänna uppfattningen av dessa formers nödvändighet och betydelse för det religiösa livet.

Mot motionärernas förslag i förevarande del har visserligen framhållits, att de frikyrkliga organisationer som äsyftas skulle, genom att bilda egna trossamfund av den i dissenterförordningen avsedda beskaffenheten, kunna förskaffa sig den rätt de eftersträva. Men, enligt vad erfarenheten visat, har i många fall svårighet yppat sig för dylikt frikyrkligt samfund att ställa sig till efterrättelse nämnda förordnings föreskrifter om villkoren för ett utträde ur statskyrkan. I mycket stor omfattning har sådant utträde ej heller ägt rum. Den anvisade möjligheten måste därför i en mycket stor mängd fall anses, praktiskt taget, ej föreligga.

Redan med nu gällande bestämmelser torde visserligen icke någon straffpåföljd drabba den, som utan att vara präst i svenska kyrkan förrättar jordfästning. Men då i lagen angående jordfästning förbud meddelats för annan än sådan präst att verkställa dylik förrättning, innebär ett överträdande härav ett lagbrott; och en rättelse härutinnan synes därför vara på sin plats.

Då frågan vid 1914 års första riksdag var före, gjordes sakrika uttalanden i första kammaren av herrar Alexanderson, C. F. Holmquist,

K. A. Nilson och M. Hellberg, vilka gingo ut på att stödja motionens strävanden och i andra kammaren talade likaledes herrar Pettersson i Södertälje, Modig, Hamrin med flera kraftigt för saken, och motionen bifölls i denna kammare med 85 röster mot 46, som avgåvos för avslag.

De som talade emot motionen voro i det hela taget fogliga i sina yttranden, och den förnämste bland dem, nämligen biskop O. Bergqvist, sade bland annat: 'Jag vill icke sluta mitt anförande utan att också giva ett erkännande åt de frireligiösa riktningarna. Det är icke meningen, att jag endast skall frambära klander av deras arbete. De må hava ett stort berättigande och en stor uppgift, då det gäller den rena uppbyggelsen och kärleksverksamheten i våra församlingar.'

På grund av vad jag nu anført, får jag värdsamt hemställa, att riksdagen ville besluta, att hos Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan lagändring, att även annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt Kungl. Maj:ts nådiga förordning angående främmande trosbekännare den 31 oktober 1873 är jämställd med statskyrkopräst, må kunna berättigas att förrätta begraving.»

Såsom motionären omförmält, har frågan upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. Vid 1910 års riksdag väcktes motioner dels av herr Byström med enahanda hemställan som i den nu förevarande och dels av herr Kjellberg med yrkande, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära framläggandet av ett förslag till lag angående s. k. borgerlig begraving. Båda motionerna avstyrktes av lagutskottet med huvudsakligen följande motivering:

Frågans föregående behandling.

»Med avseende å herr *Byströms* motion vill utskottet till en början erinra, att härvid naturligen ej varje mer eller mindre löslig sammanslutning kring en avvikande kristligt religiös ståndpunkt kan komma i betraktande, lika litet som den ifrågasatta rätten — vilket motionären ej heller förutsatt — bör kunna tillerkännas varje föreståndare eller predikant inom sammanslutningen. Att i dessa avseenden uppdraga gränsen någonstades utanför den av dissenterförordningen fastslagna skulle väl alltid vålla svårighet. Önska de med den nuvarande ordningen missnöjde övergå till annat trossamfund, eller vilja de bilda eget sådant samfund, som här i landet kan få utöva sin religion, står det dem alltid fritt att utträda ur kyrkan; och bör det väl ofta vara anhängarna af en särskild religiös åskådning angeläget att giva sitt samfund den fasthet i organisationen, att de kunna bliva delaktiga av dissenterförordningens förmåner. Angående den

åter, som finner med sin fördel mera förenligt att kvarstå i kyrkan, lär väl gälla, att han bör finna sig i dess fastställda ordning och bruk, även om en eller annan enskildhet ej tillfredsställer honom.

Emellertid är i nu omförmälda hänseende att beakta, att riksdagen i skrivelse den 9 mars 1909 hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, under vilka villkor det må kunna tillåtas medlem av svenska kyrkan att, även utan uppgiven avsikt att övergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan, ävensom huru gällande lagstiftning lämpligast må kunna ändras därhän, att främmande trosbekännare och de som anmält sig till utträde ur kyrkan ej på grund därav uteslutas från rätt att deltaga i avgörandet av frågor, som icke prövas vara av beskaffenhet att böra allenast av kyrkans medlemmar handläggas. Genom den lagstiftning, som kan bliva en följd av denna utredning, lär deras ställning i allmänhet, vilka, ehuru hittills kvarstående inom kyrkan, inom densamma bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, bliva reglerad.

Vad därefter angår det i herr *Kjellbergs* ifrågavarande motion berörda ämnet om utredning och förslag till lag om införande av s. k. borgerlig begravning, vill utskottet även hänvisa till omförmälda riksdagsskrivelse. Beträffande den, som i trots av den möjlighet, som till följd därav bör bliva beredd, kvarstår såsom medlem av kyrkan, bekänner sig till dess lära och åtnjuter dess förmåner, lär det väl sällan komma i fråga, att han komme att begagna sig av den rätt, som motionären vill bereda, att efter döden behandlas såsom saknande varje gemenskap med den kyrka, han i livstiden tillhört. I många fall lär han väl ej heller alldeles vilja bortse från det förhållande, att hans begravning tillika har karaktären av en de efterlevandes eller samhällets gärd åt den döde. Med tanke härpå finner han det kanske riktigt eller billigt, att hänsyn i viss mån tages jämväl till deras uppfattning, eller att åtminstone hans egen under någon viss form uttalade mening om sättet för hans jordande ej bör bliva ensam bestämmande därför. Men även om det oaktat den av motionären nu påyrkade rätten skulle komma till ett visst begagnande, bör väl en förändring av den art, som här ifrågasättes, hava till förutsättning tillvaron av ett verkligt behov eller en mera allmänt utbredd uppfattning om det berättigade och lämpliga i det krav, som här framburits. Och den omständigheten, att i ett eller annat enstaka fall en tjänstgörande prästman skulle hava handlat mindre välbetänkt, bör tydligen ej få tagas som bevis för att kyrkans tjänare i allmänhet missbruka sin ställning i det hänseende, varom nu är fråga.»

Första kammaren biföll utskottets hemställan. I andra kammaren däremot bifölls herr Byströms motion med 107 röster mot 94 och herr Kjellbergs med 109 röster mot 86.

Vid 1912 års riksdag hemställdes i två lika lydande motioner, väckta den ena av herr Wilh. Gullberg samt den andra av herrar Felix Hamrin och Axel Modig, att riksdagen måtte begära, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga en lag, som gäve frikyrkoorganisation rätt att för sin församlingsföreståndare begära fullmakt och tillstånd att förrätta jordfästning, som enligt gällande lag endast tillkomme prästman. Över motionerna avgav lagutskottet det i herr Byströms nu förevarande motion återgivna utlåtandet, vilket utmynnade i en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna ville anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under vilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta jordfästning. Denna hemställan blev bifallen inom andra kammaren med 76 röster mot 70, men avslagen av första kammaren med 59 röster mot 56.

Frågan blev ånyo föremål för behandling vid 1914 års första riksdag, i det att herr Byström då väckte en motion med enahanda yrkande som i nu förevarande. Lagutskottet, till vilket motionen hänvisades, gjorde, med åberopande av ovannämnda yttrande av lagutskottet vid 1912 års riksdag, samma hemställan som sistnämnda utskott. I andra kammaren blev motionen bifallen med 85 röster mot 46, medan i första kammaren 36 röster avgåvos för bifall till utskottets hemställan och 80 för avslag.

Lagen om jordfästning den 25 maj 1894 stadgar, att vid dödsfall inom svenska kyrkan jordfästningen ej må förrättas av annan än präst inom samma kyrka. Någon föreskrift finnes däremot icke uti förordningen om främmande trosbekännare den 31 oktober 1873, hur medlem av främmande trossamfund, vilket jämlikt nämnda författning är berättigat till offentlig religionsövning, skall jordfästas. Genom en kungl. resolution den 19 oktober 1894 har emellertid givits det prejudikat, att jämlikt grunderna för berörda förordning äger sådant trossamfunds präst att jordfästa medlem av sin församling. Dylika självständiga trossamfund hava bildats av metodisterna, romerska och grekiska katoliker, irvingianer, svedenborgare samt engelsk-episkopala och reformerta bekännare. I den av Kungl. Maj:t den 30 juni 1838 fastställda särskilda ordning om vad mosaiska trosbekännare hava att iakttaga i avseende på utövningen av deras religion och be-

*Utskottets
yttrande.*

styret inom deras församlingar m. m., äga dessa trosbekännare att begrava sina döda å särskild begravningsplats, som därtill kan utses.

Motionärens förslag avser nu att bereda de frikyrkliga, som formellt kvarstå inom svenska statskyrkan, rättighet att oavsett stadgandet i 1894 års lag få begrava sina döda utan bistånd av präst inom statskyrkan. Sådana i statskyrkan kvarstående frikyrkoorganisationer äro bl. a. baptisternas, svenska missionsförbundets, fribaptisternas, vissa metodisters och sjundedags-adventisternas.

Såsom framgår av den i motionen givna och här ovan av utskottet kompletterade överblick av denna frågas tidigare behandling, har lagutskottet vid såväl 1912 års som 1914 års första riksdag på föranledande av väckta motioner hemställt om avlåtande av en riksdagsskrivelse av i sak det innehåll, som i förevarande motion föreslås; och har vid båda tillfällena andra kammaren godkänt denna hemställan, medan den däremot icke vunnit första kammarens bifall.

För mången, som intagit en avvisande hållning till ifrågavarande uppslag, torde emellertid skälet för denna hållning icke varit att söka i någon bestämd motvilja mot att överhuvud begravning av en svenska kyrkans medlem finge äga rum utan att jordfästning förrättas av statskyrkopräst. Tvärtom torde även bland statskyrkans egna representanter och dem i åskådning närstående den uppfattning vunnit allt större utbredning, att sedan dopet icke längre är obligatoriskt och äktenskap kan slutas genom borgerlig vigsel, bör ock i sådana fall, där den döde stått främmande för kyrkligt liv och hans närmaste efterlevande måhända rent av hysa motvilja för en kyrklig jordfästning, jordafärden kunna försiggå utan medverkan av kyrkans funktionär. Däremot framgår av kamrarnes diskussioner 1912 och 1914, att, försåvitt jordfästningsakten skall äga en kyrklig karaktär, man från nämnda håll har bestämda betänkligheter emot att denna akt får, om den döde är medlem av svenska kyrkan, förrättas av annan än inom denna kyrka vederbörligen ordinerad präst. Man menar, att ett uppgivande av denna fordran innebär ett sönderbrytande av kyrklig ordning, som icke kan tillåtas.

Å andra sidan är det av motionären ånyo framburna förslaget ej heller ägnat att tillfredsställa dem, som anse religionsfrihetens grundsats kräva, att i sådana fall, där, ehuruval den döde var medlem av svenska kyrkan, han stått främmande både för statskyrkan och frireligiösa riktningar, gravsättningen bör kunna få äga rum utan någon som helst religiös akt.

Härutinnan mötas i själva verket denna åskådning och den ovannämnda inom statskyrkokretsar företrädna.

Utskottet har under sin handläggning av ärendet funnit bestyrkt, att sakläget verkligen är det nyss angivna. Men av detta förhållande har det syntts utskottet framgå, att frågan mognat för en lösning av i viss mån annan beskaffenhet än den av motionären påyrkade, nämligen den, att det medgives, att begravning av en svenska kyrkans medlem kan likasom vigsel till äktenskap få försiggå antingen i kyrklig eller i borgerlig form. Såsom ovan erinrats, har detta redan vid 1910 års riksdag föreslagits och vann då andra kammarens bifall; men sedermera har denna utväg icke varit under omprövning.

Med denna anordning läser i själva verket ock de frireligiösa samfundens önskemål på ett fullt tillfredsställande sätt bliva uppfyllt. Den inom samfundet verkande själasörjarens befattning vid jordfästningen blir visserligen icke av någon officiell karaktär. Men härpå läser icke heller kunna läggas någon vikt. Däremot vinnës genom den medgivna valfriheten mellan kyrklig och borgerlig legal akt, att de, som önska medverkan av statskyrkopräst till jordfästning efter ritualen, kunna erhålla sådan, medan de, som icke önska den, kunna välja den borgerliga formen. I båda fallen står det tydligen öppet att låta en av frikyrklig själasörjare ledd uppbyggelsestund erhålla en central ställning vid begravningshögtidligheten.

Under vilka förutsättningar den borgerliga begravningsformen må komma till användning, torde icke nu kunna angivas, utau bör bliva föremål för närmare utredning. Möjligen torde det efter de faktiska förhållandena bäst anpassade vara, att denna form endast får tillämpas med stöd av en av den döde efterlämnad skriftlig hemställan därom, men att en dylik hemställan å andra sidan ej må vara till hinder för de efterlevande att, om de så önska, anlita den kyrkliga formen. Föremål för utredning måste ock bliva, huru tillfredsställande garantier skola vinnas för att i varje fall tillförlitlig anmälan omedelbart avgives till vederbörande pastorsexpedition i och för registrering av förrättad begravning. Måhända kunna ock bestämmelser finnas nödiga till vinnande av trygghet för att borgerlig begravning städse äger rum i en fullt värdig ordning och med en mot själva tillfällets allvarliga innebörd svarande högtidlighet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes

Lagutskottets utlåtande Nr 21.

Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida och under vilka villkor s. k. borgerlig begravning må kunna medgivas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta öfvervägande kan föranleda.

Stockholm den 22 mars 1917.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.

Reservation

av herrar *Rogberg, Dahl* och *Tisell*, som hemställt,

att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.